

УДК 378.011.3-051:62/64]:745/749(477)

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «НАРОДНІ ПРОМИСЛИ УКРАЇНИ»

Галамбош Г.В.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

У статті розкрито сутність обґрунтування змісту навчальної дисципліни «Народні промисли України» у підготовці майбутніх учителів трудового навчання. Проаналізовано поняття змісту освіти, висвітлено загальні принципи та критерії відбору навчального матеріалу для навчальної дисципліни. На основі зазначених особливостей відбору навчального матеріалу сформульовано етапи відбору навчального матеріалу для дисципліни «Народні промисли України». Зазначається, що зміст освіти повинен сприяти формуванню усіх компонентів проектно-технологічної діяльності з використанням українських народних промислів. Особлива увага приділяється можливості збереження, відродження та примноження надбань національно-культурної спадщини українського народу в контексті світових і європейських соціокультурних тенденцій. **Ключові слова:** зміст навчальної дисципліни, обґрунтування змісту навчальної дисципліни, українські народні промисли, підготовка вчителя трудового навчання та технологій, національно-культурна спадщина.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти інноваційні процеси глибоко проникли в його різні сфери. Пошук нових підходів ведеться у різних напрямках – розробці і модернізації змісту, використання найбільш сучасних технологій навчання, формах організації діяльності суб'єктів освітнього процесу, оцінці його результатів. Усі інновації, що увійшли у теорію та практику в сфері вищої педагогічної освіти спрямовані на становлення педагога нової генерації, здатного вирішувати коло значущих професійних проблем ХХІ століття.

Розвиток сучасного суспільства характеризується зверненням до етнічної свідомості народу, збереженням надбань національно-культурної спадщини його як ґенофонду духовності. Тому визначальними рисами сучасного педагога є творча активність, рефлексивність, здатність постійно розвиватися, самоосвіта і самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій присвячені досліджувані праці сучасних відомих вчених, зокрема А. Гедзика, М. Корця, Є. Кулика, В. Мадзігона, І. Савенка, Н. Слюсаренко, В. Стешенка, А. Терещука, В. Тименка, В. Титаренко, А. Цини, С. Ящука та ін. Проблемам організації навчального процесу присвячені праці В. Бондар, В. Оніщук, В. Паламарчук, О. Савченко, А. Хуторського та ін. Про могутній виховний потенціал та культурологічний вплив на особистість українських народних промислів свідчать захищені кандидатські дисертації А. Бровченка (основи етнодизайну в формуванні фахової компетентності майбутніх учителів трудового навчання); О. Гевко (засоби декоративно-ужиткового мистецтва в національно-патріотичному вихованні); Л. Савки (методика вивчення української народної вишивки майбутніми вчителями обслуговуючої праці) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Становлення педагога сучасності у сфері технологічної освіти – складний і багатогранний процес. Одним з основних засобів його становлення в умовах вищої освіти є оновлення змісту і організація процесу навчання. Унікальність професійної діяльності вчителя трудового навчання та технологій полягає в тому, що саме він на основі власної професійної діяльності має широкі можливості збереження, відродження та примноження матеріально-культурної спадщини українського народу в контексті світових і європейських соціокультурних тенденцій.

Мета статті розкрити сутність обґрунтування змісту навчальної дисципліни «Народні промисли України» у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Виклад основного матеріалу. Зростання в останні роки прагнення суспільства до відродження національних духовно-матеріальних цінностей ставить перед педагогічною наукою завдання розробки змісту, засобів, методів, організаційних форм навчання студентів декоративно-прикладної творчості. Однак, наведений перелік досліджень показує, що, незважаючи на значну кількість досліджень з проблем вузівської підготовки майбутнього вчителя, формуванню його готовності до навчання учнів народних ремесел у школі не надавалося належної уваги.

Зміст освіти, як зазначає О. Савченко, має бути осучаснений таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися у самостійному житті, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації як у професійному і особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави [4].

В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» зазначено, що «зміст освіти – основний елемент освітнього процесу, який складає основу, на якій досягають»

ся його соціальні цілі. В загальному вигляді термін означає сукупність досягнень у різних сферах життєдіяльності людського суспільства, які необхідно зробити надбанням осіб, залучених до освітнього процесу» [2, с. 184]. Гончаренко С. визначав наступні педагогічні вимоги до змісту освіти: зміст повинен будуватися на науковій основі, бути спрямований на досягнення основної мети виховання – формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості [2].

Вважаємо, що особливе місце у формуванні професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання займає поглиблене вивчення фахових дисциплін. Зокрема, початкова дисципліна «Народні промисли України» є важливою складовою у формуванні професійно значущих якостей і компетентностей майбутнього спеціаліста.

Важливим етапом проектування змісту навчальної дисципліни «Народні промисли України» є відбір навчального матеріалу, що на нашу думку відповідає рівневі розвитку науки, техніки та культури; провідним ідеям і структурним поняттям науки, що є базовою для відповідної дисципліни; віковим особливостям та пізнавальним можливостям осіб, які навчаються; розвитку творчого мислення, уяви та креативності; тісним міжпредметним та внутрішньопредметним зв'язкам; забезпеченню зв'язку теоретичних знань з практичною діяльністю.

Відбір навчального матеріалу для формування змісту навчальної дисципліни «Народні промисли України» повинен підпорядковуватися критеріям і принципам. Стешенко В. у своїх дослідженнях на підставі системного, діяльнісного та інформаційного підходів обґрунтовує теоретичні основи інтеграції та фундаменталізації при складанні змісту типових навчальних програм інтегрованих курсів з професійної підготовки вчителів трудового навчання [5]. Згідно із загальноприйнятою думкою базою для навчальної дисципліни, тобто джерелом змісту мають бути теорії, факти, провідні ідеї, закони, які лежать в основі науки. Причому слід включати тільки беззаперечний, обґрунтований у науці матеріал з урахуванням принципу історизму, згідно якого ознайомлення з історією виникнення і розвитку певних наукових теорій, законів тощо, допомагає кращому розумінню цих положень.

Савенко І. у дисертаційному дослідженні виокремлює такі групи принципів, на які спираємося при відборі матеріалу для навчальної дисципліни: 1) загальнодидактичні: науковості і історизму; функціональної повноти компонентів курсу; 2) загальнометодичні: формування всебічно розвиненої особистості; системності; єдності навчання і виховання; 3) спеціальні: фундаментальності в галузевому розумінні;

врахування моделі предметно-дидактичної підготовки майбутніх фахівців до створення візуальних об'єктів [3].

Для формування змісту навчальної дисципліни «Народні промисли України» матеріал був відібраний з урахуванням загальнометодичних та специфічних умов відбору навчального матеріалу, а також педагогічних умов предметно-дидактичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Для формування програми навчальної дисципліни відбір навчального матеріалу здійснювався за такими загальними принципами: науковість; системність і послідовність (врахування логіки системи знань і закономірностей розвитку наукових понять); доступності, свідомості й активності, наочності; зв'язку навчання з життям.

Принцип науковості передбачає відбір змісту навчального матеріалу із розкриттям причинно-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій, включення в засоби навчання науково перевічених знань, які відповідають сучасному рівню розвитку науки. Доцільно ознайомити студентів з історією того чи іншого відкриття, дати можливість відстежити хід дослідження за його логікою, ознайомлювати з новими досягненнями, перспективами розвитку науки, пояснювати значення теорії для практики, що сприятиме формуванню у майбутніх учителів трудового навчання та технологій наукового світогляду, уміння критично аналізувати отриману інформацію з наукової точки зору. При цьому варто орієнтувати студентів на те, що в науці існують різні точки зору на одну і ту ж проблему.

Відповідно до принципу системності й послідовності навчання необхідно спрямовувати на закріплення попередньо засвоєних знань, сприяти формуванню умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності майбутнього вчителя трудового навчання; у рамках цього принципу навчання і засвоєння знань, умінь і навичок відбувається у певному порядку з дотриманням суворої логіки освітнього процесу. Принцип доступності здійснюється у відповідності до рівня наявної підготовки майбутніх учителів трудового навчання, де доступність залежить від самої організації навчального процесу. Принцип доступності навчання українських народних промислів майбутніх учителів трудового навчання здійснюється переважно за логікою «від простого – до складного» з урахуванням рівня розвитку та індивідуальних особливостей особистості, а також вимагає визначення норм витрат часу, рівня розумової та фізичної праці. Чим вищий рівень підготовки майбутніх учителів трудового навчання – тим успішніше відбувається засвоєння нових знань.

Реалізація принципу свідомості й активності визначає компетентнісну спрямованість

пізнавальної діяльності майбутніх учителів та управління нею. Доведено, що чим активніша й більш самостійна навчальна діяльність студента, тим вищою є якість засвоєння знань, умінь і навичок. Інтерес до навчального матеріалу, позитивне ставлення до навчання, зв'язок навчання з життям, вивчення передового досвіду вчителів-предметників та майстрів народної творчості, а також використання засвоєних знань на практиці сприяють активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання. З метою свідомого засвоєння знань необхідно використовувати позитивні емоції та мотиви навчання, здійснювати контроль та самоконтроль процесу навчання.

Принцип наочності дуже широко застосовується у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Однією з головних умов правильної організації навчання українських народних промислів є його унаочнення, оскільки зміст підготовки пов'язаний із вивченням та виготовленням реальних об'єктів. У такому контексті використання наочності є не просто ілюстрацією, а й об'єктом вивчення, джерелом знань, засобом активізації свідомого сприймання та засвоєння навчального матеріалу.

Принцип зв'язку навчання з життям ґрунтується на залежностях науки і виробництва; освітній процес має стимулювати майбутніх учителів трудового навчання до використання отриманих знань на практиці, до перетворення навколишньої дійсності. Українські народні промисли безпосередньо пов'язані з життям і побутом людей, тому при реалізації цього принципу навчання необхідно дотримуватися зв'язку «знання-життя», завдяки якому можливо сприяти вихованню свідомого ставлення до відродження та збереження національно-культурної спадщини українського народу. Необхідно зауважити, що від оптимального використання форм, методів та засобів навчання залежить досконалість професійної підготовки вчителя трудового навчання, у якій реалізується зв'язок теорії і практики, що зумовлює вищу якість їхньої підготовки.

Аналіз літератури з науково-педагогічних проблем формування змісту навчання дисципліни «Народні промисли України» вказує на те, що спроби класифікувати принципи та критерії відбору матеріалів для навчальної дисципліни проводилися багатьма науковцями, внаслідок чого сформувалися різні етапи з певними специфічними критеріями: 1 етап – загальнотеоретичного уявлення; 2 етап – визначення цілей навчального предмету; 3 етап – визначення змісту навчального предмету і оптимізації навчального матеріалу.

Особливістю відбору навчального матеріалу для дисципліни «Народні промисли України» є те, що виховання культурної, освіченої осо-

бистості потребує, насамперед, застосування широкого спектру знань як у теоретичній, так і практичній діяльності. Відбір матеріалу для навчального курсу «Народні промисли України» проводився у наступні етапи: 1) аналіз літератури як спеціальної фахової, що використовується при вивченні українських народних промислів, так і навчально-методичної літератури для підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі «Технології»; 2) формування поняття «народні промисли України» та визначення його основної мети; 3) проведення опитування та анкетування студентської молоді з метою визначення найпоширеніших видів промислів.

Засобами теоретичного аналізу уточнено поняття «народні промисли України» і його педагогічного розуміння була визначена мета навчальної дисципліни – формування творчо-активної особистості майбутнього вчителя трудового навчання та технологій, здатної до предметно-перетворювальної та проектно-технологічної діяльності, яка відзначається високим рівнем художньої культури, володіє системою загальних і фахових компетентностей, а також методикою творчого пошуку [5].

Згідно визначеного змісту компонентів, до складу навчальних матеріалів дисципліни входять матеріали, що розкривають взаємозв'язок природи і людини, історію виникнення та розвитку народних промислів, формують цінності і мотиви у поведінці щодо здійснення свідомого вибору об'єктів проектування, способів їхнього виготовлення в залежності від особливостей і призначення носія інформації; сприяють набуттю досвіду творчості у процесі проектування і виготовлення об'єкту.

Вирішальну роль у відборі матеріалів для навчальної дисципліни відіграв аналіз літературних джерел, який дозволив відібраний матеріал згрупувати за змістом в окремі теми і скласти підґрунтя теоретичної частини навчального курсу «Народні промисли України».

Висновки і пропозиції. Зміст навчальної дисципліни повинен сприяти формуванню усіх компонентів проектно-технологічної діяльності в освітній галузі «Технології». При вивченні студентами навчальної дисципліни «Народні промисли України» основна увага повинна приділятися індивідуальним навчально-дослідницьким завданням та самостійній роботі. При оцінці якості підготовки студентів необхідно враховувати системність та творчий підхід в освоєнні програми дисципліни.

У системі професійної освіти майбутніх учителів трудового навчання важливим є використання надбань національно-культурної спадщини українського народу, оскільки вивчення українських народних промислів впливає на інтелектуальну та емоційну сферу і сприяє гармонійному розвитку особистості, самовияву і самоствердження людини.

Список літератури:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Савенко І.В. Зміст і методика профільного навчання старшокласників основам графічного дизайну : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2009. – 257 с.
3. Савченко О.Я. Наукові проблеми стандартизації змісту освіти в основній і старшій школі // Освіта країни. – 2003. – № 30. – С. 4–5.
4. Стешенко В.В. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в умовах ступеневої освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – К., 2009. – 38 с.
5. Титаренко В.П. Українські народні ремесла в художньо-естетичній підготовці майбутніх вчителів трудового навчання. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_30.pdf (дата звернення 20.01.2018).

Галамбош Г.В.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленко

ОБОСНОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «НАРОДНЫЕ ПРОМЫСЛЫ УКРАИНЫ»

Аннотация

В статье раскрыта сущность обоснования содержания учебной дисциплины «Народные промыслы Украины» в подготовке будущих учителей трудового обучения. Проанализировано понятие содержание образования, освещены общие принципы и критерии отбора учебного материала для учебной дисциплины. На основе указанных особенностей отбора учебного материала сформулированы этапы отбора учебного материала для дисциплины «Народные промыслы Украины». Отмечается, что содержание образования должно содействовать формированию всех компонентов проектно-технологической деятельности с использованием украинских народных промыслов. Особое внимание уделяется возможности сохранения, возрождения и приумножения достижений национально-культурного наследия украинского народа в контексте мировых и европейских социокультурных тенденций.

Ключевые слова: содержание учебной дисциплины, обоснование содержания учебной дисциплины, украинские народные промыслы, подготовка учителя трудового обучения и технологий, национально-культурное наследие.

Galambosh G.V.

Poltava National V.G. Korolenko Pedagogical University

THE SUBMISSION OF THE CONTENT OF EDUCATIONAL DISCIPLINE "FOLK CRAFTS OF UKRAINE"

Summary

The article reveals the essence of the substantiation of the content of the discipline "Folk crafts of Ukraine" in the process of training of the future teachers of labor training. The concept of the content of education is analyzed, the general principles and criteria for the selection of educational material for educational discipline are highlighted. On the basis of these features of the selection of educational material, the stages of the selection of educational material for the discipline "People's industries of Ukraine" are formulated. It is noted that the content of education should contribute to the formation of all components of design and technological activities using Ukrainian folk crafts. Particular attention is paid to the possibility of preserving, reviving and enhancing the achievements of the national-cultural heritage of the Ukrainian people in the context of world and European socio-cultural tendencies.

Keywords: the content of the discipline, the substantiation of the content of the discipline, Ukrainian folk crafts, the training of the teacher of labor training and technologies, national cultural heritage.